

PIOTR KASPRZAK

**STYMULACYJNA
FUNKCJA PODATKU
DOCHODOWEGO**

Gdańsk 2024

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO
WYDAWNICTWA POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Dariusz Mikielawicz

REDAKTOR PUBLIKACJI NAUKOWYCH

Michał Szydłowski

RECENZENCI

Anna Blajer-Gołębiowska

Przemysław Banasik

REDAKCJA JĘZYKOWA

Agnieszka Frankiewicz

SKŁAD I PROJEKT OKŁADKI

Wioleta Lipska-Kamińska

Wydano za zgodą
Rektora Politechniki Gdańskiej

Oferta wydawnicza Politechniki Gdańskiej jest dostępna pod adresem
<https://www.sklep.pg.edu.pl>

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany, w jakiegokolwiek formie
i w jakiegokolwiek sposób, bez pisemnej zgody wydawcy.

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2024

ISBN 978-83-7348-920-2

WYDAWNICTWO POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Wydanie I. Ark. wyd. 8,4, ark. druku 7,5, 285/1239

Druk i oprawa: Volumina.pl sp. z o. o.
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin, tel. 91 812 09 08

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. ROLA PAŃSTWA W SYSTEMIE GOSPODARCZYM	7
1.1. Istota państwa	7
1.2. Państwo a system gospodarczy	12
1.3. Ewolucja i funkcje systemów podatkowych	19
1.3.1. Rozwój podatków	19
1.3.2. Istota i funkcje podatków	21
1.3.3. Autonomiczność systemów podatkowych	33
1.4. Prawa podatnika	40
1.4.1. Jasność i prostota prawa podatkowego	40
1.4.2. Polska Karta Praw Podatnika	44
2. TEORETYCZNE KONCEPCJE PODATKU DOCHODOWEGO	48
2.1. Źródła i kierunki rozwoju podatków dochodowych	48
2.2. Teorie podatku dochodowego	51
2.2.1. Dochód jako przedmiot opodatkowania	51
2.2.2. Podatek od dochodu osiąganego	54
2.2.3. Szczególne koncepcje podatku dochodowego ukierunkowane na konsumpcję	56
2.3. Polski system podatkowy oraz znaczenie podatków dochodowych w Polsce ..	69
2.3.1. System podatkowy w Polsce po 1989 roku	69
2.3.2. Podatki dochodowe w Polsce	73
2.3.3. Podatek dochodowy od osób fizycznych w Polsce	76
2.3.4. Podatek dochodowy od osób prawnych w Polsce	81
3. STYMULACYJNA FUNKCJA PREFERENCJI W PODATKU DOCHODOWYM ..	87
3.1. Preferencje podatkowe	87
3.2. Ulgi w podatku dochodowym	91
3.2.1. Ulgi dla osób fizycznych	94
3.2.2. Ulgi dla osób prawnych	98
3.3. Zwolnienia w podatku dochodowym	101
3.4. Preferencje podatkowe w systemie gospodarczym	104
3.5. Znaczenie preferencji podatkowych	111
ZAKOŃCZENIE	116
BIBLIOGRAFIA	118
Streszczenie w języku polskim	132
Streszczenie w języku angielskim	132

WSTĘP

Kwestia kształtowania wysokości podatków, jak również ich społecznych i gospodarczych celów jest wciąż aktualna i szeroko omawiana, dlatego warto przyjrzeć się bliżej zagadnieniu ulg i preferencji podatkowych. Instrumenty te umożliwiają bowiem kształtowanie wielkości dochodów podatkowych budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego w sposób sprzyjający realizowaniu regulacyjnej oraz stymulacyjnej funkcji podatków.

Niniejsze opracowanie powstało na podstawie dysertacji doktorskiej autora. Książka bazuje na studiach literatury z dziedziny ekonomii oraz teorii i praktyki w zakresie podatku dochodowego. Dokonano w niej przeglądu teorii systemu podatkowego ze szczególnym uwzględnieniem teorii podatku dochodowego.

Na podstawie zgromadzonej literatury, która obejmuje pozycje naukowe w języku polskim oraz prace anglojęzyczne, akty prawne, a także wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, krytycznej analizie poddano rozwiązania podatkowe dotyczące stymulacyjnej funkcji podatków realizowanej poprzez ulgi i zwolnienia. Wybrana literatura dotyczyła roli państwa w systemie gospodarczym, systemu podatkowego, podatku dochodowego i systemów bodźcowych w podatku dochodowym.

W opracowaniu przedstawiono analizę pojęć systemu gospodarczego, podatku dochodowego, preferencji podatkowych. Przeprowadzono analizę sposobów stymulacji zachowań przedsiębiorców w kontekście mechanizmów makroekonomicznych, w tym automatycznych stabilizatorów koniunktury w postaci ulg i zwolnień. Dokonano analizy źródeł literaturowych dotyczących teoretycznych koncepcji podatku dochodowego, który jest stosunkowo nowym podatkiem. Materiał wykorzystany w pracy jest różnorodny i obejmuje akty prawne, dane urzędów statystycznych w Polsce i państwach UE, literaturę oraz źródła internetowe.

Autor wyszedł od zagadnień dotyczących roli państwa w systemie gospodarczym, która stanowi jeden z zasadniczych problemów w naukach ekonomicznych i polityce gospodarczej, dlatego też istotne znaczenie ma zaprezentowanie istoty związku instytucji państwa z systemem gospodarczym. Państwo jest uczestnikiem życia gospodarczego, a poprzez prowadzoną politykę makroekonomiczną bezpośrednio wpływa na rynek i decyzje jego uczestników. Zdefiniowanie roli państwa, zakresu jego zaangażowania w aspekcie gospodarki jest o tyle ważne, że istnieje konieczność określenia jego potrzeb finansowych, których spełnienie jest możliwe w głównej mierze poprzez nałożenie podatków. Legitymizacja władzy do nakładania podatków staje się szczególnie istotna, ponieważ procesowi temu towarzyszy możliwość przełaszczenia (czyli pozbawienie jakiegoś przedmiotu) pod groźbą kary (zarówno finansowej, jak i nawet pozbawienia wolności) lub przymusu egzekucyjnego. Państwo zatem stawia się w nadrzędnej roli, oferując określone produkty i usługi (nazywane zazwyczaj dobrami publicznymi) w zamian za pobrane wcześniej podatki.

Podatek od osób fizycznych znany jest od nieco ponad 200 lat. Początkowo stanowił on wyjątkowy i tymczasowy sposób rozwiązywania aktualnych problemów budżetowych państwa. Siła oddziaływania opodatkowania na gospodarkę w ujęciu mikro- i makroekonomicz-

nym jest duża. Podatki, które często są przeważającym źródłem dochodów państwa, przede wszystkim zapewniają mu środki finansowe, przy pomocy których może ono realizować swoje obowiązki. Wpływają także istotnie na decyzje gospodarstw domowych czy przedsiębiorstw. Zdania ekonomistów dotyczące rozszerzania zakresu oddziaływania na gospodarkę poprzez politykę fiskalną, której zasadniczą część stanowi polityka podatkowa, nadal są dość zróżnicowane.

W tym miejscu należy podkreślić, że opracowanie zostało przygotowane przed wprowadzeniem Polskiego Ładu¹.

¹ Od 1 stycznia 2022 roku obowiązują nowe przepisy w ramach pakietu zmian do wielu ustaw, w tym również podatkowych, nazywanego przez przedsiębiorców Nowym Ładem, Polskim Ładem lub Nowym Polskim Ładem.